

La transició cap a la plena democràcia ha començat ja a Polònia.

Polònia: entre la democràcia i la misèria

Antoni Reig (Varsòvia)*

El problema és si és possible passar d'un règim autoritari i totalitari a un règim democràtic. Hem iniciat aquesta aventura. N'hi ha precedents a Espanya, Grècia i Portugal, però mai s'ha donat en un règim comunista. Per primera vegada en un país comunista hi ha el problema de la transició vers la llibertat política. Si pensem només en Polònia, l'oportunitat és limitada, però passa alguna cosa al món comunista: s'abandona part de la gestió econòmica per raons d'eficàcia. ¿És possible aquest canvi sense qüestionar l'ordre social i públic? A Espanya hi ha la Corona que és una garantia; Polònia té també garanties amb el paper moral i social de l'església i amb el moviment Solidaritat, que n'és responsable. «Esperem, doncs, que sigui possible», ens declarava uns dies després de la primera volta de les eleccions del 4 de juny Bronislaw Geremek, considerat en aquests moments el màxim dirigent polític i futur candidat a primer ministre per Solidaritat.

Les paraules de Geremek reflecteixen el desconcert regnant en la classe política polonesa (la vella del Partit

Comunista, i la nova sorgida de Solidaritat) després de saber-se els resultats de les primeres eleccions semidemocràtiques en un país comunista. L'oposició no s'esperava una victòria tan contundent i aclaparadora i busca punts de referència històrics per reflexionar i no repetir errors que han comès altres. I un dels punts de referència és l'estat espanyol. El dirigent de Solidarnosc i director del primer diari legal d'oposició a l'Europa comunista, Adam Micknik, comparava fa uns mesos la situació actual de Polònia amb la transició que va viure l'estat espanyol de la dictadura a la democràcia i es preguntava qui podria fer el paper del rei Joan Carles.

A principis de juny i en un debat televisat a Polònia, el també dirigent de Solidarnosc i nou diputat, Jack Kuron, parlava dels perills d'una situació com la de l'estat espanyol el 1936, quan les urnes havien donat la victòria a les esquerres però tots els aparells de l'estat eren a les mans de les dretes, i va recordar que aquella situació va portar a la guerra civil i la victòria militar de les dretes. Ara Geremek diu que cal desmuntar el sistema de *nomenklatura* per a poder arribar a una democràcia real. L'exèrcit, la milícia (policia),

el govern, tots els organismes estatals estan en poder del Partit Comunista i el seu aparell, i sota control de l'exèrcit (el cap d'estat és un general, Jaruzelski; el ministre de l'Interior, que condueix el procés democratitzador, és un altre general, Kiszcak; el ministre de Defensa, que controla tot l'aparell militar, és també un general, Siwicki, etc.).

Una situació insòlita

En aquestes condicions l'oposició pot guanyar totes les eleccions que es facin i ser ratificada pel poble polonès com l'alternativa de govern al Partit Comunista, però no pot governar. És una situació insòlita i que té a tothom desconcertat. Jaruzelski ha reconegut que si Solidaritat hagués presentat un cavall o una vaca com a candidat, hauria estat elegit o elegida. El règim ha estat escombrat en les urnes, però està obligat a continuar governant.

La situació econòmica del país es tan desastrosa que la gent no vol saber res dels que han governat fins ara. Les condicions de vida són realment difícils per a gran part de la població. L'habitatge és un drama, fan falta vint anys d'espera per obtenir un pis que normalment no superarà els trenta metres quadrats. Els sous són escanyolits i la inflació és galopant. Els jubilats són els que ho tenen pitjor. La corresponsal de *Prensa Latina* (Cuba) a Varsòvia ens comentava que havia vist com la gent gran comprava el formatge de deu en deu grams. Escassegen productes com el sabó i el paper higiènic, i pels carrers hi ha venedors ambulants d'aquests productes. No és estrany, doncs, que l'aspiració de molts joves sigui emigrar al món occidental i que estiguin totalment radicalitzats contra els comunistes, als quals culpen de tot. Fins i tot alguns desqualifiquen Solidaritat perquè ha negociat amb el règim.

Solidaritat ha adoptat una actitud d'extrema moderació per calmar els ànims i evitar els desbordaments incontrolats. Té l'ajuda de la poderosa i omnipresent església catòlica, que té un important paper polític i social com a mitjancera entre poder i oposició, entre règim i societat.

Dos factors essencials

Dos factors són essencials per a comprendre què passa a Polònia. El primer és el desastre econòmic que pateix el país, i que ha obligat el règim a anar a les recents eleccions semidemocràtiques per mirar d'evitar explosions socials incontrolades i per possibilitar que

arribin a Polònia els diners del món occidental en forma d'ajuda o de crèdits, i poder renegociar l'enorme deute extern (uns 40.000 milions de dòlars). Tot just celebrades les eleccions del 4 de juny, Jaruzelski corria cap a Brussel·les i Londres a pidolar ajuts econòmics, i pocs dies després, rebia a Varsòvia el president francès, que portava la seva benedicció al procés democratitzador i uns pocs acords de caire econòmic. I al darrere anava el president nord-americà, George Bush.

El segon factor essencial és el geopolític, és a dir, la *perestroika* sorgida del Kremlin que ha donat un marge d'actuació al règim de Varsòvia que fins ara no tenia. Només cal mirar el mapa i saber una mica d'història per comprendre que el destí de Polònia està condicionat per les vicissituds polítiques de Moscou. La situació és prou greu perquè Jaruzelski hagi ofert l'entrada al govern a alguns membres de Solidaritat i perquè aquesta s'ho pensi seriosament. Però Solidaritat, tot i el seu ràpid camí cap al realisme polític, no pot acceptar ser al govern com a acompanyant dels comunistes perquè li suposaria automàticament la pèrdua de gran part del seu enorme suport popular, a part del seu trencament intern. Les tensions dins Solidaritat són fortes ja que part dels seus membres s'oposen a col·laborar amb el govern, ni que sigui al Parlament. No hi ha dubte que si el procés democratitzador tira endavant, de Solidaritat poden sorgir diferents partits polítics donat el poti-poti actual existent dins seu. També el Partit Comunista viu greus tensions internes i ja es parla obertament del seu trencament en un corrent obrerista, que seria liderat per Miodowicz, líder dels sindicats oficials que tenen uns set milions d'afiliats i que agruparia els sectors més durs i conservadors, partidaris de fer marxa enrere i mantenir les ortodòxies del règim; i un corrent reformista que parla de refundar el partit sobre noves bases, obrint-lo als socialdemòcrates i liberals d'esquerra i que segurament amagaria sota la taula, si pogués, el seu mateix origen comunista.

Vivim uns moments històrics en què els esdeveniments evolucionen a una velocitat vertiginosa. Polònia n'és un exemple clar, tot i que el seu futur no està gens clar.

* Cap de la secció d'internacional del diari Avui. Ha estat a Polònia durant el recent període electoral i en els dies següents a la votació. També ha visitat recentment la Unió Soviètica.

La Cuba de Castro necessita les reformes per a salvar les conquestes socials de la revolució.

Al tròpic no agrada la 'perestroika'

Antoni Castel (Cuba)*

La tropical Cuba sembla viure bastant al marge dels circuits de la *perestroika*. Fidel Castro en persona digué a Mikhaïl Gorbtxov a l'Havana que ells ja havien efectuat les «rectificacions» necessàries en el seu temps i que ningú els podia dir què havien de fer. Castro, doncs, tornava a declarar que no estava disposat a permetre cap tipus d'obertura política ni econòmica i que s'integrava en l'eix Berlín-Bucarest, format pels presidents Erich Honecker i Nicolae Ceaucescu, detractors de les experiències soviètica, polonesa i hongaresa.

Una visita per l'illa demostra, però, que Cuba necessita les reformes per a poder salvar almenys les anomenades conquestes socials de la revolució: sanitat, educació, habitatge. La corrupció, la paràlisi ideològica i l'estancament econòmic poden destruir 30 anys de treball, malgrat que la societat continua sent bastant igualitària. Als voltants dels hotels per a turistes creixen els grups que ofereixen droga, joves i que canvien el dòlar nord-americà a «cinco por uno». El fenomen, segons els que visiten periòdicament l'Hava-

na, és recent i va en augment. Caminant per la part vella de l'Havana es poden trobar fàcilment persones que et demanen si pots comprar-los algun petit electrodomèstic a la *diplotienda*, on venen en divises només per als estrangers. Extravertits i simpàtics, reconeixen el bon nivell educatiu —la majoria tenen fills estudiant a la universitat—, però també et contenen, sense por aparent, les dificultats de la vida quotidiana, amb racionament inclòs. Et diuen que no comprenen com Castro tolera que hi hagi tendes exclusives per als dirigents mentre no es troba res, absolutament res, a les botigues, totes a les mans de l'estat.

La raó d'aquesta penúria és múltiple. D'una banda, una indústria incapaç d'adaptar-se a les necessitats de la població i que, a més, produeix articles de baixa qualitat i, segons les opinions cubanes, de bastant mal gust. També hi intervé la manca de divises, que impedeixen comprar a l'exterior els productes que no es fabriquen a l'illa. Resultat: tothom aspira a reunir uns quants dòlars per comprar a la *diplotienda* un ventilador, una liquidadora o uns pantalons, absents de les botigues normals.